

ใบความรู้ที่ ๔ เรื่อง องค์ประกอบเบื้องต้นของงานดนตรี
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง เล่นดนตรีอย่างสร้างสรรค์
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง เข้าใจองค์ประกอบในงานดนตรี
รายวิชา ศิลปะ (ดนตรี-นาฏศิลป์) รหัสวิชา ศ๒๓๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

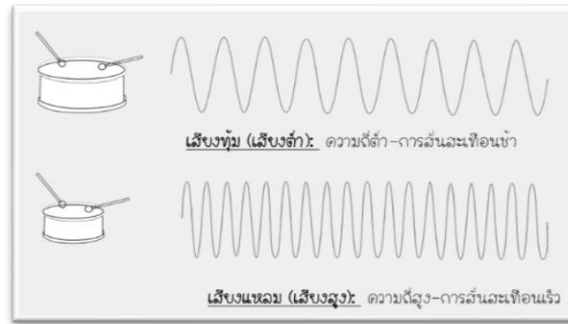
ศิลปะแต่ละแขนงทั้งดนตรี นาฏศิลป์ และทัศนศิลป์ มีองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญต่าง ๆ ที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน การวิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบในงานศิลปะแขนงต่าง ๆ นักเรียนต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบในงานศิลปะแขนงต่าง ๆ ซึ่งเนื้อหาสาระขององค์ประกอบเบื้องต้นในงานศิลปะแต่ละแขนงมีรายละเอียดดังนี้

๑. องค์ประกอบเบื้องต้นในงานดนตรี

การสร้างสรรค์ทำนองเพลงให้มีความสมบูรณ์ได้นั้นต้องมียุทธศาสตร์ของดนตรีเป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งโดยทั่วไปประกอบไปด้วย เสียง จังหวะ ทำนอง การประสานเสียง รูปพรรณ สีสันของเสียง และรูปแบบ (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2555) ไม่ว่าจะเป็นดนตรีตะวันตกหรือดนตรีไทย ต้องมีการเลือกใช้อุปกรณ์ประกอบดนตรีเหล่านี้มาสร้างสรรค์ผลงานดนตรีให้เกิดความสมบูรณ์และไพเราะยิ่งขึ้น สำหรับองค์ประกอบดนตรีที่นักเรียนควรเรียนรู้เพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบในงานศิลปะแขนงต่าง ๆ ในเบื้องต้นมี ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ เสียง ทำนอง จังหวะ และสีสันของเสียง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑.๑ เสียง (Tone) เกิดจากการสั่นสะเทือนของวัตถุ ซึ่งถูกโยกไปมาโดยผ่านชั้นบรรยากาศ โดยเสียงที่ได้ยิน จะเป็นเสียงสูงเสียงต่ำ เสียงดังเสียงเบา หรือมีคุณภาพอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับแหล่งกำเนิดเสียง และจำนวนรอบต่อวินาทีของการสั่นสะเทือนที่ทำให้เกิดเสียงนั้น (ดุซนารี มีป้อม และ นิลวรรณ ถมัยรักษ์สัตว์, ม.ป.ป.) เสียงดนตรีที่เกิดจากการตี การเคาะ การเป่า การร้อง การดีด การสี เป็นการสั่นสะเทือนที่เป็นไปอย่างเป็นระบบระเบียบ (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, ๒๕๕๕) องค์ประกอบด้านเสียงในดนตรีสามารถจำแนกได้เป็น ๓ คุณลักษณะ ดังนี้

๑.๑.๑ ระดับเสียง (Pitch) คือ ระดับความสูง-ต่ำของเสียง เกิดจากจำนวนความถี่ในการสั่นสะเทือน ถ้าเสียงที่มีความถี่สูง การสั่นสะเทือนก็จะรวดเร็ว ส่งผลให้มีระดับเสียงสูง ตรงกันข้าม หากเสียงที่มีความถี่ต่ำ การสั่นสะเทือนจะช้า ส่งผลให้มีระดับเสียงต่ำ (อัศนี เพ็ญศรี, ๒๕๕๘) ในทำนองเพลงแต่ละเพลงนั้นอาจสังเกตเห็นได้ว่าการใช้หลายระดับเสียงในการสร้างสรรค์ทำนองเพลง ซึ่งการมีหลายระดับเสียงนั้นทำให้ทำนองเพลงมีความสมดุล เกิดความไพเราะแก่ผู้ฟัง

ภาพที่ ๑ ระดับเสียง

ที่มา : <https://www.thaiedujobs.com/lessons/elementary/science/content/24>

๑.๑.๒ ความยาวของเสียง (Duration) มีลักษณะเช่นเดียวกับภาษาพูดที่มีสระเสียงสั้น และสระเสียงยาว ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการกำหนดลีลาและจังหวะ ในดนตรีตะวันตก ความสั้น-ยาวของเสียงแสดงออกในรูปของตัวโน้ต เช่น โน้ตตัวขาว โน้ตตัวดำ โน้ตตัวเข้บัต หรือเครื่องหมายกำหนดจังหวะ (Time Signature) ส่วนในดนตรีไทยนั้น สังเกตความสั้น-ยาวของเสียงได้จากวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรี เช่น การตีกรอบของระนาด การเป่าเสียงยาวของขลุ่ย หรือการลากคันชักขอยาว ๆ (อัศนีชัย เปลียนศรี, ๒๕๕๘)

ITEM	NOTE	REST	VALUE (number of beats)
Whole note/rest	o	—	4
Half note/rest	♪	—	2
Quarter note/rest	♩	┆	1
Eighth note/rest	♫	7	1/2
Sixteenth note/rest	♭	7	1/4

ภาพที่ ๒ ความสั้น-ยาว ของเสียงที่กำหนดด้วยตัวโน้ต

ที่มา : <http://www.sts.ac.th/0619/หน้าตัวอย่าง/>

๑.๑.๓ ความเข้มของเสียง (Intensity) เป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความหนัก-เบาของเสียง หรือความดัง-ค่อยของเสียง การใช้ความเข้มของเสียงในการสร้างสรรค์ทำนองเพลงเป็นคุณสมบัติที่ก่อประโยชน์ในการเกื้อหนุนเสียงให้มีลีลาจังหวะที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น (เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี, 2542) นอกจากนี้ ยังส่งผลต่ออารมณ์ของเพลงที่ส่งผลต่อความรู้สึกของผู้ฟังด้วย

๑.๒ จังหวะ (Rhythm) คือ ลักษณะการเคลื่อนไหวที่สม่ำเสมอหรือไม่สม่ำเสมอ ซึ่งโดยปกติจังหวะในทางดนตรีจะเป็นรูปแบบการเคลื่อนไหวที่สม่ำเสมอ และอาจกำหนดให้ช้าหรือเร็วต่างกันไป องค์ประกอบด้านจังหวะจึงมีความเกี่ยวข้องกับเวลา (Time) โดยจังหวะในดนตรีนั้น ถือว่ามีบทบาทสำคัญเช่นเดียวกับทำนองเพลง โดยเป็นการจัดวางเสียงของทำนองเพลงให้ดำเนินไปตามระเบียบเวลาที่เหมาะสม

จังหวะที่ใช้ในการบรรเลงดนตรีไทยแบ่งย่อยออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ จังหวะพื้นฐานหรือจังหวะสามัญ จังหวะฉิ่ง และจังหวะหน้าทับ ในส่วนขององค์ประกอบเรื่องจังหวะในดนตรีตะวันตก อาจจำแนกเป็น ความเร็ว จังหวะ (Tempo) อัตราจังหวะ (Meter) และจังหวะ (Rhythm) โดยแต่ละลักษณะจะมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน

๑.๓ ทำนอง (Melody) คือ เสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ ที่สลับกันของดนตรีหรือบทเพลงนั้น โดยจัดระเบียบของเสียงในลักษณะความสั้น-ยาว และความดัง-เบา ทำให้ทำนองมีความหลากหลายแตกต่างกันออกไปตามจินตนาการของผู้ประพันธ์ว่าต้องการให้บทเพลงนั้นถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกออกมาในลักษณะใด เช่น ทำนองสนุกสนาน เศร้าสร้อย (ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ง่าย และกระตุ้นให้เกิดความพึงพอใจ ทั้งยังสามารถจดจำและแยกแยะความแตกต่างระหว่างเพลงหนึ่งกับอีกเพลงหนึ่งได้เป็นอย่างดี (อัศนีย์ เปลี่ยนศรี, ๒๕๕๘; ดุษฎี มีป้อม และ นิลวรรณ ถมึงรักษัสัตว์, ม.ป.ป.)

QR Code ทำนองเพลงสนุกสนาน

<https://www.youtube.com/watch?v=MujkD5BSU>

QR Code ทำนองเพลงเศร้าสร้อย

<https://www.youtube.com/watch?v=skXM6M98L6k&t=1s>

๑.๔ การประสานเสียง (Harmony) การผสมผสานของเสียงที่มีมากกว่า ๑ เสียง ในแนวตั้งหรือในเวลาเดียวกัน (ดุษฎี มีป้อม และ นิลวรรณ ถมึงรักษัสัตว์, ม.ป.ป.)

ภาพที่ ๓ การขับร้องประสานเสียง

ที่มา : <https://workpointtoday.com/suanplu-chorus/>

๑.๕ สีสันของเสียง (Tone Color) เป็นองค์ประกอบที่มีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพของเสียง (Quality) อันเป็นคุณสมบัติของเสียงเครื่องดนตรี หรือเสียงร้องของมนุษย์ ที่มีความแตกต่างกัน เช่น สีสันของเสียงร้องของมนุษย์ ที่สามารถแบ่งได้เป็น ๔ คุณลักษณะใหญ่ ๆ ได้แก่ โซปราโน อัลโต (เสียงของผู้หญิง)

เทเนอร์ และเบส (เสียงผู้ชาย) หรือ เสียงของเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ได้แก่ เสียงระนาดไม้ เสียงปี่ เสียงฆ้อง
เสียงเปียนโน เสียงแซกโซโฟน เป็นต้น (ณรุทธ์ สุธงจิตต์, ๒๕๕๕) ซึ่งการนำสีส่นของเสียงมาใช้ในการร้องหรือ
บรรเลงดนตรี ช่วยให้เกิดความหลากหลายของเสียงมากยิ่งขึ้น

ชื่อ-นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....